

VAIKUTTAVUUSTUTKIMUS JA PÄIHDEKUNTOUTUS

A-klinikkasäätiön valtuuskunta ja oikeusministeriö 6.3.2020
Olavi Kaukonen

Mistä puhumme, kun puhumme vaikuttavuudesta?

- Vaikuttavuus: toiminnan tavoitteiden mukaisten nettotulosten saavuttaminen yksilö- tai yhteisötasolla
- Tulosmuuttujia erilaisissa tutkimusasetelmissa
 - Onnistunut prosessi – asiakas pysyy suunnitelman mukaisessa hoidossa
 - Asiakas lopettaa päihteiden käytön tai vähentää sitä
 - Ongelmien väheneminen tai lievittyminen – asiakas hallitsee toimintaansa paremmin, perhe voi paremmin, työkyky säilyy, poliisilla vähemmän työtä...
 - Koettu hyvinvoinnin lisääntyminen
 - Alentuneet sosiaali- ja terveydenhuollon kustannukset
- Tutkimuksen asetelmasta riippuu, miten vakuuttavana vaikuttavuusnäyttöä voidaan pitää

Vaikuttavuusnäytön arviointi (a)

Näytön aste	
Taso 1	Korrelaatio intervention ja tulosten välillä yhtenä ajankohtana mitattuna
Taso 2	Tulosmuuttuja mitattu ennen ja jälkeen intervention
Taso 3	Vertailu kahden havaintoyksikön/ryhmän välillä siten, että toisessa interventio on tehty, toisessa ei
Taso 4	Vertailu koeryhmän ja samankaltaisten verrokkien välillä (tai vakioimalla tulosmuuttujaan mahdollisesti vaikuttavat tekijät)
Taso 5	Vertailukelpoisten yksikköjen arpominen interventio- ja verrokkiryhmään, mittaukset ennen ja jälkeen intervention, kadon ja tulosten analyysi

Vaikuttavuusnäytön arviointi (b)

Valittu menetelmä	Syy-yhteys	Trendi, kehityshistoria	Satunnaistekijät kontrolloitu	Valikoitumis-vaikutus kontr.
Korrelaatio	-	-	-	-
Ennen-jälkeen mittaus	+	-	-	-
Koe- ja vertailuryhmä	+	+	-	-
Matsatut koe- ja kontrolliryhmät (tai taustamuuttujien vakiointi)	+	+	+	-
Arpominen koe- ja kontrolliryhmiin	+	+	+	+

KOLMEN TYYPPISTÄ VAIKUTTAVUUSTUTKIMUKSTA

1. Yksittäisen hoitjakson tuloksellisuus
 2. Kahden erilaisen hoito-ohjelman tuloksellisuuden vertailu
 3. Palvelujärjestelmän toiminnan (muutosten) vaikutukset kuntoutuksen tuloksellisuuteen
- Vaikuttavuus ja kustannusvaikuttavuus
 - Yksittäisten tutkimusten tulokset vaihtelevat

ALKOHOLIRIIPPUVAISEN KUNTOUTUS ON TULOKSELLISTA ASETELMASTA RIIPPUU, MITEN TULOKSELLISTA

- Tulosmuuttujana raittius:
- Seuranta-asetelmissa jopa puolet asiakkaista voi olla raittiina vielä 3 - 6 kuukauden jälkeen hoidon päättymisestä
- Kun seuranta-aikaa pidennetään, yksittäisen hoitajakson vaikutus pienenee
- Kun siirrytään kontrolloituun asetelmaan ja 2. mittaus toteutetaan vasta 12 kk hoidon jälkeen, yksittäisen hoitajakson nettotulos puolittuu
 - Juomista kuitenkin vähentää valtaosa kuntoutetuista => merkittäviä sosiaalisia, terveydellisiä ja taloudellisia hyötyjä. Lisäksi:
 - Valtaosa hyötyy elämänlaadullisesti ja -taitollisesti
 - Hoidon tarve vähenee tulevaisuudessa
- Eri hoitojen kumuloituva vaikutus?

TERAPIAN TARPEESSA – KETÄ KANNATTAA KUNTOUTTAA JA MITEN?

- Alkoholien suurkuluttajat hyötyvät terveystarkastuksista, neuvonnasta ja seurannasta (perusterveydenhuollon mini-interventiot), mutta eivät terapiasta. Myös nk. huumeiden viihdekäyttöön on vaikea vaikuttaa hoidolla.
 - Valtaosa päihderiippuvaisistakin toipuu ilman ammattiapua
- Etukäteen emme tiedä yksilötasolla, kuka hyötyy hoidosta, kuka ei
- Kustannustehokkainta on kohdistaa hoito huono-osaisimpiin asiakkaisiin helpottamalla palveluihin pääsyä
 - Suurin rajahyöty: pienelläkin kynnyksen madaltamisella merkittävä apu
 - Monipäihteisyys on yleistä ja liittyy sosiaaliseen huono-osaisuuteen ja resurssien vähäisyyteen

ERILAISET HOITO-OHJELMAT

- Tavallisin asetelma on verrata yhden hoitomuodon tuloksellisuutta toiseen hoitomuotoon
- Usein kriteerinä on saavutettu päihdeettömyys ja sen pysyvyys, jolloin
 - Avokuntoutus on yhtä vaikuttavaa kuin laituskuntoutus
 - Yleisissä sosiaali- ja terveystalouksissa tarjottu hoito on yhtä tuloksellista kuin erityishoito
 - Kuntoutuksen pitää olla strukturoitua ja tavoitteellista
 - Motivointi on vähintään yhtä tehokasta kuin konfrontointi
- Paljon toimivia lähestymistapoja – ylivertaista psykososiaalista hoito-ohjelmaa päihdeongelmien hoitoon ei toistaiseksi ole osoitettavissa
 - Tilastollisesti merkitsevät vaikuttavuuserot häviävät seuranta-aikojen pidentyessä
 - Hoito-ohjelmien sisäiset vaikuttavuuserot ovat suurempia kuin niiden väliset
 - Hoitosuhteen laatu näyttää viitekehystä tärkeämmältä
 - Työntekijöiden ”interpersoonalliset taidot”
 - Ilman asiakkaan osallisuutta kuntoutumista ei tapahdu
- Pitäisikö tuloksellisuustutkimuksessa ottaa huomioon myös muita näkökulmia?
 - Vrt. Bruun ja Markkanen: ”Onko alkoholismi parannettavissa?” (1961)

PÄIHDEKUNTOUTUKSEN YHTEISÖTASON VAIKUTTAVUUS

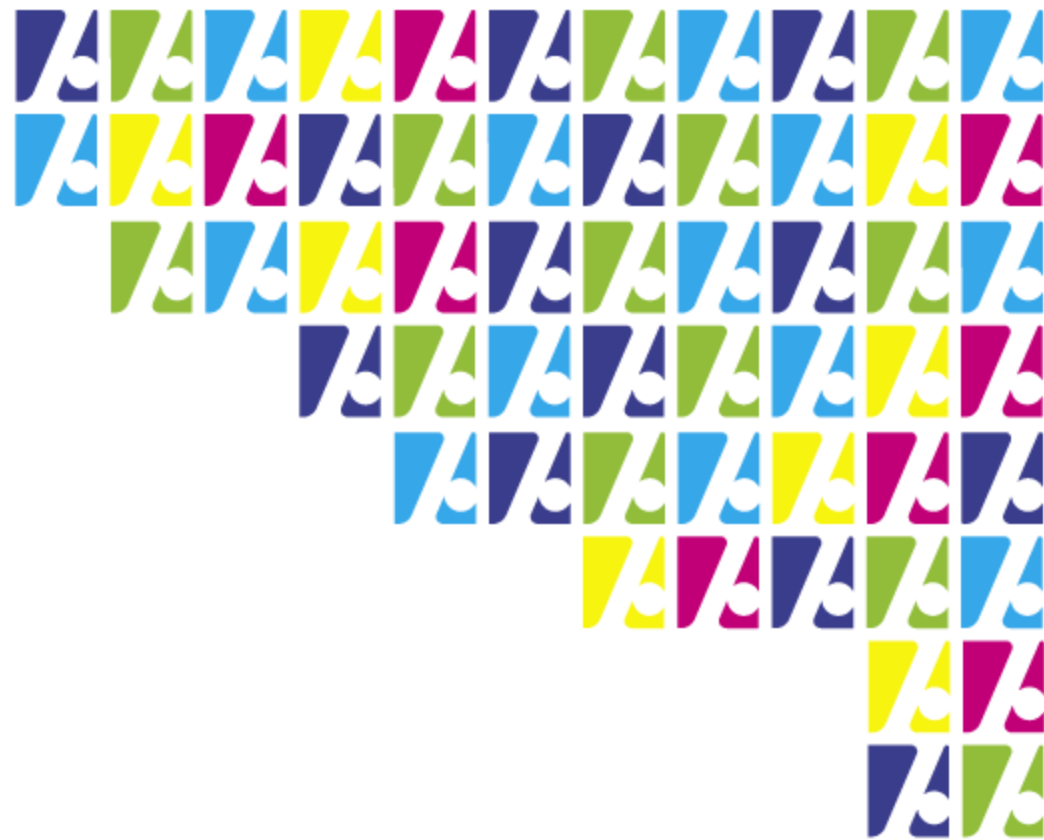
- Pelkästään kuntoutusohjelmien tuloksellisuutta vertailtaessa toimivan palvelujärjestelmän yhteisötason vaikuttavuus jää huomiotta
- Useita poikkileikkaus- ja aikasarja-analyyseihin perustuvia tutkimuksia, jotka osoittavat, että lisäämällä päihdepalvelujen saatavuutta onnistutaan väestötasolla vähentämään sairastavuutta, kuolleisuutta ja terveydenhuollon kustannuksia (esim. Longbaugh ym. 1983; Romelsjö 1983; Mann ym. 1988; Holder & Parker 1992)
 - Erityispalvelujen tarjonnan lisääminen vähentää yleisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin kohdistuvaa palvelukysyntää
 - Matalan kynnyksen palvelut vähentävät sekä yleisten palvelujen että erityispalvelujen kysyntää (ja kustannuksia)

YHTEENVETO: YKSIÖ, VIITEKEHYS JA JÄRJESTELMÄ

- Päihdeongelmista voi toipua ja kuntoutus on tuloksellista, mutta epärealistisia (asiakkaan omasta toiminnasta riippumattomia) toipumislupauksia ei ole syytä antaa
- Monet viitekehukset ovat toimivia, mutta asiakasta kunnioittava, tavoitteellinen ja rehellinen asenne ovat tärkeämpiä kuin hoidollinen viitekehys
- Päihdeongelmat ovat vaativia hoidettavia ja usein myös uusiutuvia. Toimiva ja saavutettava kuntoutusjärjestelmä on yhteiskunnallisesti vaikuttava investointi

VIITTEITÄ

- Behandling av alkohol- och narkotikaproblem. En evidensbaserad kunskapssammanställning. Volym I, Statens beredning för medicinsk utvärdering, Stockholm, 2001
- Behandling av alkohol- och narkotikaproblem. En evidensbaserad kunskapssammanställning. Volym II, Statens beredning för medicinsk utvärdering, Stockholm, 2001
- Drug and Alcohol Findings Effectiveness Bank <editor@findings.org.uk>



Kiitos!